

V ČEM JE TRIK ONTOLOŠKEGA OBRATA?

Holbraad, fikcija in etnografija¹

Kratki znanstveni prispevek | 1.03

Datum prejema: 15. 9. 2017

Izveček: Avtor se v širši razpravi o ontološkem obratu osredinja na Holbraadovo poglavje iz zbornika *Thinking through Things* (Henare, Holbraad in Wastell 2007) in na Uvod tega zbornika, katerega soavtor je Holbraad. Namen kratkega prispevka je prikazati, kako oblika, vodila in teze ontološkega obrata, kakor so bile ubesedene v omenjenem zborniku, izhajajo iz Holbraadove etnografije in kako Holbraadovo osredinjanje na to, kaj stvari počno, na račun tega, kako so stvari ustvarjene, pripelje do pomenljive etnografske vrzeli. Prispevek se zaključi s hipotetičnim vprašanjem: če bi bila manjkajoča etnografska vednost prisotna, ali bi ta zarisala drugačen svet lfa in ubesedila drugačen ontološki projekt v antropologiji?

Ključne besede: Martin Holbraad, ontologija, teorija, fikcija, etnografija

Abstract: In the context of the wider debate on the ontological turn the author focuses on Holbraad's text from the collection of papers titled *Thinking through Things* (Henare, Holbraad and Wastell 2007) and on the volume's Introduction, of which Holbraad was the coauthor. The purpose is to show how the form, premises and theses of the ontological turn, as they have been articulated in the abovementioned volume, are grounded in Holbraad's ethnography, and how Holbraad's focus on what things do, at the expense of how things are created, leads to a significant ethnographic gap. The article concludes with a hypothetical question: if the lacking ethnographic knowledge had been present could this have drawn a different lfa world, and could this have articulated a different ontological project in anthropology?

Key words: Martin Holbraad, ontology, theory, fiction, ethnography

V tem prispevku se bom osredinil zgolj na enega antropologa in dva teksta iz sicer obširne razprave o ontološkem obratu, v katerih izbrani antropolog nastopa prvič kot soavtor in drugič kot samostojni avtor. To je Martin Holbraad, omenjena teksta pa sta Uvod zbornika *Thinking through Things* (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 1–31) in njegovo poglavje v taistem zborniku (Holbraad 2007: 189–225).²

V Uvodu si Henare, Holbraad in Wastell, enako kot drugi avtorji zbornika, prizadevajo razviti antropologijo artefaktov, različno od tiste, ki se je razvila okrog anglosaškega pojma in poddiscipline »materialna kultura« [material culture]. Medtem ko slednja temelji na razlagi in interpretaciji objektov in snovnosti, pa prva temelji na razvoju

analitičnega dispozitiva objektov in materialnosti (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 1), s čimer se zastavlja tudi širši cilj – ustvariti možnosti za preoblikovanje antropologije znotraj nje same.

Za zagovornike ontološkega obrata je sporno zlasti razumevanje kulture kot nečesa, kar predpostavlja nepremostljivo razdaljo med predstavami, ki jih imajo ljudje različnih kultur o svetu, in svetom, ki ga naseljujejo. Z drugimi besedami, zagovorniki ontološkega obrata zaznajo in pojasnjujejo razkorak med epistemologijo (vednostjo) in ontologijo (stvarjo, substanco, bitjo). Omenjeni razkorak izhaja iz tiho predpostavljene etnocentrizma, saj je bila znanost medtem, ko so bile kulture zgolj interpretacije sveta, edina med vsemi vednostmi z dostopom do ontologije oziroma sveta. Tej »nevarnosti«, tj. razlaganju in interpretiranju stvari, se uredniki izognejo tako, da postavijo etnografsko izkušnjo presenečenja kot osrednjo metodološko načelo (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 1; Holbraad 2007: 192; prim. Scott 2017), saj naj bi to spodkopavalo prakse razlag in interpretacij. Presenečenje zaznamuje negotovost v terenski situaciji, ki izhaja iz razveljavitve ontoloških koordinat antropologa oziroma antropologinje. Presenečenje in ontološka negotovost tako potencialno vodita k prevpraševanju lastnih ontoloških koordinat, morebitni njihovi opustitvi in končno k izumljanju novih konceptov. Ker pa presenečenje ni imuno na protiučinke razlag in interpretacij – te vedno skušajo razlagati in interpretirati vsemu navkljub – se

1 Zahvaljujem se Javnemu skladu Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendiranje in Oddelku za socialno antropologijo Univerze v mestu St. Andrews za dodeljeni štipendiji, Univerzi Cambridge za štipendijo Junior Bursar in Kraljevemu antropološkemu inštitutu Velike Britanije za podelitev nagrade Sutasoma/RAI Award. Zahvaljujem se tudi Christini Toren, Borutu Telbanu in Jadranu Mimici za pogovore o ontologiji, Mihi Kozorogu in dvema anonimnima recenzentoma za predloge pri oblikovanju končne verzije prispevka ter Saši Poljak Istenič za izjemno skrbno lekturo besedila.

2 Avtor še ni vzel v roke nove knjige Holbraada in Pedersena *The Ontological Turn: An Anthropological Exposition*, ki je izšla leta 2017 in v kateri je ontološki projekt na novo premišljen. V tem smislu se pričujoči prispevek nanaša na t. i. prvi val manifestacije ontološkega obrata (glej Laidlaw 2017: 396).

* Tomi Bartole, dr. antropoloških ved, asistent z doktoratom, ZRC SAZU, Inštitut za antropološke in prostorske študije, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, in Fakulteta za družbene vede, Center za preučevanje kulture in religije, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana; bartoletomi@gmail.com.

odgovornost za podaljševanje in vzdrževanje presenečenja (ontološke negotovosti) prenese na etnografa oziroma etnografinjo. Umanjkanje odgovornosti bi tako pripeljalo do nevarnosti vnovičnega padca v »metaforične razlage o dani realnosti« (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 2007: 1), s čimer bi se izgubila realnost sama.

Medtem ko presenečenje drži na varni razdalji *jezik o realnosti* [*language about reality*], hkrati tudi odpira možnost za nek drug jezik, za *jezik realnosti* [*language of reality*] (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 6); in ko je slednji enkrat ubeseden, ta nujno spravi v nelagodje prvega. Jezik o realnosti je jezik apriornih razlik oziroma dualnosti, ki so notranje temu jeziku (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 2), in prav ta jezik je kriv za to, da razlago in interpretacijo na eni strani ter svet na drugi razumemo kot različna, ali kot to ubesedijo uredniki, koncept na eni strani in stvar na drugi. Cilj urednikov je tako, kot že tolikokrat poprej v antropologiji, premostiti ta in druge binarne nize, katerih poreklo je z neposrednim citatom postavljeno v Riversova usta, je pa to mogoče razumeti tudi kot prozopopejo Descartesa (glej Henare, Holbraad in Wastell 2007: 1–2).

Predlagal bi misel, da si na ravni omenjenih dveh jezikov uredniki prizadevajo spodkopati in premostiti dualizme z vpeljavo teorije univerzalnosti, katera pa nujno predpostavlja izjemo. Natančneje, aksioma binarnih opozicij, ki je lastna *jeziku o realnosti*, se lotijo s pomočjo izjeme, ki jo najdejo v stvari sami in ki prinaša možnost *jezika realnosti* (univerzalnost in izjema). Posledično jezik realnosti ustvarja možnosti za nove univerzalnosti in torej svetove, ki ne vključujejo nujno aksioma binarnih opozicij. V celotnem Uvodu jezik o realnosti namreč nastopa kot metafora za red, vladovanje, aksiome, pravila in zakone, medtem ko stvar nastopa kot transgresija v razmerju do njih.

Zaradi takšnih dvojnih razmerij, ki ju opisujeta jezik o realnosti in jezik realnosti, postane naloga antropologa oziroma antropologinje molčati skozi prvi jezik, tj. treba se je zadržati označevanja in osmišljanja, saj stvari tako ne bi bile več one same, ampak bi postale nekaj, kar zgolj predstavlja nekaj drugega (pomen). Iz tega izhaja implicitna zahteva po zvestobi presenečenju, na katero najprej naletimo v srečanju s stvarjo, ki omogoči stvari, da sama spregovori in torej uporabi jezik realnosti, ki je hkrati ustvarjen s tem govorom. Izpolnitev omenjene implicitne zahteve omogoča izpolnitev naslednje, tj. sprejeti stvari, s katerimi se srečujemo na terenu, takšne, kakršne se ponujajo same (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 2–4).

V tej zadnji nalogi uredniki sledijo načelom »nove Melanezijske etnografije« [*New Melanesian Ethnography*] in njenim simpatizerjem. Uredniki se izrecno navezujejo na to tradicijo, ki zajema avtorje, kot so Bruno Latour, Alfred Gell, Marilyn Strathern, Eduardo Viveiros de Castro in Roy Wagner (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 7), h katerim pa bi lahko dodali vsaj še Jamesa Weinerja, Fredrika Barthaa in Jadrana Mimico (glej Josephides 1991). Uredniki pravi-

jo, da ti avtorji ponujajo nov način antropološkega mišljenja, ki poudarja analitične prednosti premika od epistemoloških k ontološkim vprašanjem. Ta premik poimenujejo »tiha revolucija«, saj naj bi ga zasenčile razprave o refleksiji v antropologiji v 80. in 90. letih 20. stoletja (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 7). To je bila tradicija, ki si je prizadevala predvsem utemeljiti etnografsko teoretizacijo, tj. teorijo, ki bi izhajala iz same etnografije, kot alternativo razlagi in kontekstualizaciji (glej npr. Strathern 1988, 1991, 2013; Viveiros de Castro 2012, 2014; Wagner 1973, 1981). V tem smislu je ontološki obrat mogoče razumeti tudi kot poskus nadaljnega razvoja predhodne tradicije.

V središču tega poskusa leži ideja o identiteti koncepta in stvari, s čimer postane posredovanje te ideje ključno za sam uspeh ontološkega projekta. A to posredovanje se pokaže za zahtevno nalogo. Prvič, z izjemo kratke omembe *mane*, ki je burila duhove v antropoloških oddelkih in zunaj njih, se v Uvodu ni mogoče srečati s stvarjo, ki bi vzbujala etnografsko izkušnjo presenečenja, s čimer bi avtorji posredovali izkušnjo negotovosti v terenski situaciji in z njo bralca oziroma bralko pripeljali do opustitve lastnih zahodnih ontoloških koordinat. Ravno ta izkušnja pa je metodološki pogoj za etnografsko opisovanje in analizo.³

Uredniki se dobro zavedajo težavnosti naloge, s katero se soočajo, saj sami pravijo, da morajo bralca oziroma bralko pripraviti na »očitno protiintuitivno možnost, da lahko stvari obravnavamo kot pomene *sui generis*« (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 3), da »[p]omeni so identični stvarjem« (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 3–4) in da torej stvari same govorijo in pomenijo (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 4). Drugič, uredniki tudi dobro vedo, da bi lahko predlog drugačne ontologije, takšne, ki omogoča identiteto koncepta in stvari, kaj hitro razumeli kot zgolj še enega od epistemoloških pogledov na svet, s čimer bi zgolj utrjevali ontologijo dualizma. Tretjič, čeprav uredniki prepoznavajo moč aksioma ontologije dualizma, vztrajajo, naj se ga opusti in sprejme tezo, da drugi svetovi niso zgolj epistemološke variacije istega in enega sveta, ampak ravno to, kar so – drugi svetovi (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 10). Uredniki torej zahtevajo prevzem meta-ontološkega položaja in opustitev tega, česar nikoli ne imenujejo s svojim imenom – etnocentrizma. To, kar dualizem dela tako vsemogočnega, je – kot predlagajo uredniki – razširitev dualističnega aksioma stvari in pomenov na druge aksiome, kot sta videz in realnost. Ne slučajno pa se realnost navadno opisuje z enim od mnogoterih videzov – zahodno znanostjo (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 11). Na prvi pogled se zdi, da uredniki želijo bralca oziroma bralko prelisičiti s trikom, ko priznavajo vsemogočnost dualističnega aksioma v zahodni ontologiji in hkrati zahtevajo opustitev

3 Daljšo in popolno razdelavo o *mani*, katere zgolj fragment je najti v Uvodu, se nahaja v Holbraadovem poglavju (Holbraad 2007: 192–201).

njegovih načel. S takšno oceno bi se lahko zaključilo branje Uvoda in tej oceni bi bilo težko oporekati.

Vendar zaključek Holbraadovega poglavja, ki kot zadnje na nek način sklence zbornik, razkriva, da omenjena prevara ni zgolj ceneni trik, ampak ima pravzaprav pomenljivo teoretsko vrednost. Celo več, upal bi si trditi, da je ravno ta trik Holbraadov največji teoretski doprinos k antropologiji. Predlagam torej tezo, da srž ontološkega obrata ne leži niti v obratu od epistemologije k ontologiji niti ne v tezi o identiteti koncepta in stvari, temveč v omenjenem triku, ki ima formo fikcije. Z drugimi besedami, glavni doprinos ontološkega obrata ni ontologija kot taka, ampak dvig fikcije na raven antropološke teoretizacije. S tem je Holbraada mogoče postaviti ob bok avtorjem, kot so Strathern (1988, 1999, glej tudi Strathern idr. 1987), Viveiros de Castro (2013) in Wagner (2010), ki so se resno ukvarjali s fikcijo v antropologiji.

Kakšno mesto ima Holbraadov trik, ki ima formo fikcije, v njegovi teoriji in ne nazadnje tudi v njegovem etnografskem opisovanju? V Uvodu in v Holbraadovem poglavju je teza o identiteti koncepta in stvari večkrat zapisana. Ko se Holbraad vpraša, kaj pravzaprav je prašek, ki ga uporabljajo člani kulta Ifá na Kubi in za katerega pravijo, da je moč, Holbraad odgovarja – najprej v Uvodu (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 12) in nato še v svojem poglavju, enkrat neposredno (Holbraad 2007: 206) in nato še enkrat posredno (Holbraad 2007: 209) – da je ta neki »tretji element« (ne prašek ne moč). Na teh treh mestih je dodana ključna misel, da bo prašek tako dolgo ostal zunaj našega dosega, dokler si ga bomo prizadevali opisati z našimi danimi koncepti, kot so »niti 'prašek' niti moč, ampak neka oboje ali, celo bolje, ista stvar« (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 12). Predlagana identiteta koncepta in stvari se pokaže za nekakšen približek tega tretjega elementa ali, raje, kot »nadzorovana« (Strathern 1988: 6) oziroma »hevristična fikcija« (Strathern 1999: 229), torej fikcija, ki zase ve, da je fikcija. Ravno ta fikcija pa je prvi pogoj možnosti za obstoj nekega drugega sveta, v tem primeru sveta kulta Ifá na Kubi, ki Holbraadu omogoči etnografsko opisati ta tretji element kot gibanje samo in hkrati predlagati kozmologijo, v kateri božanstva niso niti individuumi in niti razmerja (v nasprotju s Strathernovo), ampak spet gibanja (Holbraad 2007: 209). Na začetku postavljeno identiteta koncepta in stvari tako pozneje zavrže kot to, kar je vselej bila – »zgolj« fikcija, vendar fikcija, ki je povzročila določene učinke na ravni etnografskega opisa in analize. Ali, kakor bi v tekstu, ki ga je v angleščino prevedel sam Holbraad, rekel Eduardo Viveiros de Castro: »Z drugimi besedami, fikcija, s katero imamo opravka, je antropološka, ampak antropologija, ki jo ta producira, ni fikcija!« (Viveiros de Castro 2013: 484).

Po drugi strani je Holbraad izvedel trik, ki ima poleg forme fikcije tudi formo zanke. Ta sprva predloži idejo o identiteti (tretja stvar) koncepta in stvari, ki mu v nasle-

dnjem koraku prek etnografskega opisa omogoča določiti tretjo stvar kot gibanje. V etnografskem smislu moči poln prašek [*powerful powder*] postane pogoj tega gibanja. In to gibanje je nadalje opredeljeno kot samorazlikovalno gibanje [*self-differential motions*] (Holbraad 2007: 219), torej kot identiteta (gibanja). Gibanje, v svojem tako rekoč samorazlikovalnem gibanju (moč, prašek), zasede mesto identitete, če je tretja stvar vedno gibanje samo, in ravno zato preči meje navideznih razlik.

V Holbraadovem poglavju je mogoče najti veliko primerov o tem, kaj je moč, imenovana *aché* (Holbraad 2007: 201–202). Med drugim Holbraad pravi, da je *aché* moč, zmožnost in tudi (moči poln) prašek. Ta zadnji je nujna sestavina v vseh obredih Ifá. Holbraad takoj napove, da se bo njegov opis omejil zgolj na uporabo *aché*-praškov in ne njihovih sestavin.

Ta napoved je ključna. Razkriva namreč, da je Holbraadov etnografski fokus, na katerem je zgrajen celotni ontološki projekt, praksa, ki vodi do ontologije. Z drugimi besedami, Holbraad se dokoplje do tega, kaj stvari so, prek tega, kaj te stvari določenim ljudem omogočajo početi. Ko Holbraad pravi, da bo opisal zgolj uporabo *aché*-praškov, izrecno doda, da ne bo opisal njihovih sestavin. Poglejmo si stavek v izvirniku: "*I'll describe only the uses to which aché-powders are put, and not their ingredients, which babalawos⁴ guard closely, since – and this is really the point – powders are a principal source of their divinatory powers*" (Holbraad 2007: 202).

Holbraad se v uporabo praškov usmeri zato, ker so zanj praški vir preroških [*divination*] moči pripadnikov kulta Ifá. Svojo izbiro legitimira nekoliko prej, ko poudari, da se na uporabo praškov v kozmologiji in praksah prerokovanja osredinja zato, ker se člani kulta Ifá od članov drugih afro-kubanskih kultov (npr. Santería) razlikujejo po njim lastnih prerokovanjih in zato, ker ravno v prerokovanjih vpetost abstraktnega (moč) in konkretnega (prašek) vidika *aché* prideta najbolj do izraza (Holbraad 2007: 202).

Čeprav Holbraadovi izbiri priznamo legitimnost, pa bode v oči dejstvo, da ta vir moči članov kulta Ifá vidi v vselej že ustvarjenih praških in ne v njihovi pripravi. Še več, priprava praškov je skrbno varovana skrivnost in takšna tudi ostaja, čeprav sam pravi, da člani kulta Ifá, če so res njegovi člani, morajo imeti tako skrivno vednost o uporabi praškov *kakor tudi* skrivno vednost o njihovi pripravi (Holbraad 2007: 204). Če se Holbraad dokoplje do tega, kaj stvari so, prek tega, kaj te stvari določenim ljudem omogočajo početi, to naredi na račun vprašanja, kaj stvari so, do katerega bi se lahko dokopal z vprašanjem, kako se stvari ustvarjajo. Na kratko, za Holbraada priprava praškov ne pove nič o vednosti o pripravi moči polnih praškov in s tem o ustvarjanju vira moči pripadnikov kulta Ifá.

4 Polno iniciirani člani afro-kubanskega kulta Ifá so v jeziku Yoruba imenovani tudi »očetje skrivnosti«.

Na tem mestu ni znano, ali Holbraad iz etičnih razlogov namenoma zamolči postopke priprave praškov ali pa morada sam z njimi ni seznanjen. Kakorkoli, priprava *aché*-praškov nazadnje ostaja skrivnost tako za bralce kakor za Holbraada, saj se ta njihovo pripravo odloči »zakriti« z analitično kategorijo skrivnosti. Ta odločitev, bodisi zavestna ali ne,⁵ ima določene posledice. Če Holbraad želi opisati procese ustvarjanja *aché*-praškov, mu preostaja zgolj ena možnost – da se vrne k začetni fikciji identitete koncepta in stvari, s čimer fikcija postane nenadzorovana in ne več hevristična, in da ustvarjanje postavi v sam koncept *aché*-praškov, pri čemer izgovorjava koncepta tudi ustvarja *aché*-praške. Če se za trenutek vrnemo k Uvodu, uredniki trdijo, da ljudje, med katere spadajo tudi člani kulta Ifá, nove objekte (kot npr. moči poln prašek) ustvarjajo v samem dejanju izjavljanja novega koncepta (»moči poln prašek«) (Henare, Holbraad in Wastell 2007: 13). Pomanjkljivost etnografskega gradiva – priprave *aché*-praškov, ki jo Holbraad označi za skrivnost – je zapolnjena s fikcijo o identiteti koncepta in stvari, fikcijo novega aksioma (identitete) in sveta, v katerem je ta aksiom možen. Zaradi etnografskega primanjkljaja Holbraadu in bralcem ostanejo zgolj besede pripadnika kulta Ifá, da »prašek je moč«. In Holbraad te besede vzame resno, še več, te besede ontologizira. Lahko se torej vprašamo, kako bi bil ontološki obrat videti danes, če bi Holbraad razkril oziroma se dokopal do vednosti o pripravi *aché*-praškov. Ali drugače, kako bi procesi *dela*-ustvarjanja moči polnih praškov lahko dopolnili procese *izjavljanja*-ustvarjanja moči polnih praškov in s tem pripomogli k razkrivanju sveta Ifá ter ubesedovanju novega in drugačnega ontološkega projekta znotraj antropologije?

Literatura

- HENARE, Amiria, Martin Holbraad in Sari Wastell (ur.): *Thinking through Things: Theorising Artefacts Ethnographically*. London: Routledge, 2007.
- HOLBRAAD, Martin: The Power of Powder: Multiplicity and Motion in the Divinatory Cosmology of Cuban Ifá (or Mana, again). V: Amiria Henare, Martin Holbraad in Sari Wastell (ur.), *Thinking through Things: Theorising Artefacts Ethnographically*. London, Routledge, 2007, 189–225.
- HOLBRAAD, Martin: *Truth in Motion: The Recursive Anthropology of Cuban Divination*. Chicago in London: The University of Chicago Press, 2012.
- JOSEPHIDES, Lisette: Metaphors, Metathemes, and the Construction of Sociality: A Critique of the New Melanesian Ethnography. *Man, New Series* 26 (1), 1991, 145–161.
- LAIDLAW, James: Review: Holbraad, Martin in Morten A. Pedersen 2017. The Ontological Turn: An Anthropological Exposition. Cambridge: Cambridge University Press. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale* 25 (3), 2017, 396–402.
- SCOTT, Michael W.: Getting More Real with Wonder: An Afterword. *Journal of Religious and Political Practice* 3 (3), 2017, 212–229.
- STRATHERN, Marilyn, M. R. Crick, Richard Fardon, Elvin Hatch, I. C. Jarvie, Rix Pinxten, Paul Rabinow, Elizabeth Tonkin, Stephen A. Tyler in George E. Marcus: Out of Context: The Persuasive Fictions of Anthropology [and Comments and Reply]. *Current Anthropology* 28 (3), 1987, 251–281.
- STRATHERN, Marilyn: *The Gender of the Gift: Problems with Women and Problems with Society in Melanesia*. Berkeley, Los Angeles in London: University of California Press, 1988.
- STRATHERN, Marilyn: *Partial Connections*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1991.
- STRATHERN, Marilyn: *Property, Substance, Effect: Anthropological Essays on Persons and Things*. London in New Brunswick: The Athlone Press, 1999.
- STRATHERN, Marilyn: *Learning to See in Melanesia*. Masterclass Series 2. Manchester: HAU Society for Ethnographic Theory, 2013, <https://haubooks.org/learning-to-see-in-melanesia/>, 2. 9. 2017.
- VIVEIROS DE CASTRO, Eduardo: *Cosmological Perspectivism in Amazonia and Elsewhere*. Masterclass Series 1. Manchester: HAU Network of Ethnographic Theory, 2012, <https://haubooks.org/cosmological-perspectivism-in-amazonia/>, 1. 9. 2017.
- VIVEIROS DE CASTRO, Eduardo: Turning a Corner: Preamble for "the Relative Native". *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 3 (3), 2013, 469–71, <https://www.haujournal.org/index.php/hau/article/view/hau3.3.032/715>, 3. 9. 2017.
- VIVEIROS DE CASTRO, Eduardo: *Cannibal Metaphysics*. Minneapolis: Univocal Publishing, 2014.
- WAGNER, Roy: *Habu: Innovation of Meaning in Daribi Religion*. Chicago in London: University of Chicago Press, 1973.
- WAGNER, Roy: *The Invention of Culture*. London in Chicago: The University of Chicago Press, 1981.
- WAGNER, Roy: *Coyote Anthropology*. Lincoln: University of Nebraska Press, 2010.

5 Tudi pet let pozneje Holbraad (2012) zavzame enako stališče.

What is the Trick of the Ontological Turn?: Holbraad, Fiction and Ethnography

In the context of the wider debate on the ontological turn the author focuses on two texts: Holbraad's text from the collection of papers titled *Thinking through Things* (Henare, Holbraad and Wastell 2007) and on the volume's Introduction, of which Holbraad is the coauthor. The editors of the volume aim at developing an anthropology of artefacts dissimilar from that of material culture, which is seen as the promulgation of the divide between things (artefacts) on the one hand, and interpretations as well as explanations on the other hand. At the heart of the editors' endeavours is an attempt to attend to the fissure between epistemology (knowledge) and ontology (things). The editors thus suggest that in order to avoid the danger of interpreting things one should be guided by the experience of surprise that certain things in the field-site produce. This experience, it is suggested, in the same self process defies interpretations (*the language about reality*) and makes possible the language through which things speak by themselves (*the language of reality*). The editors thus propose the identity between concepts and things. Conveying such a proposition, however, is quite challenging. In order to accept the proposition one has to overcome the axiom of the division between appearance and reality, in which science features as one of the appearances, but also the most prominent of all because it describes reality. This is, as the editors acknowledge, what makes western dualisms so powerful. In this sense, while asking the reader to overcome the axiom and at the same time recognising its inherent powers, it appears as if the editors are playing a trick upon the reader. Holbraad's paper reveals that this is indeed a trick, but one with a significant theoretical value. The author argues that this trick is far superior compared to the turn from epistemology to ontology and the identity thesis (concepts = things). In Holbraad's ethnography the trick has the form of fiction, which is necessary for the ethnography to be told. This fiction allows Holbraad to enter a different (Ifá) world, where the original identity thesis is ethnographically revisited and the motility thesis (concepts-motility-things) is proposed instead. Motility, by thus occupying the position between concepts and things, represents the answer to the question what *aché*-powder is. In conclusion, the author highlights the fact that Holbraad focused on the uses of *aché*-powders, while he choose not to ethnographically engage with the secret knowledge about how *aché*-powders are made, and asks whether an ethnographic emphasis on the latter could have led to the description of a different Ifá world and a different ontological project in anthropology? Although the identity thesis allows Holbraad to give an account of how the powerful powder is made (articulating concepts = making things), the identity thesis is still a function of anthropological fiction – a fiction that in this case is marked by a lack of control and a deteriorated heuristic potential.

